

Identitetens gränser

En uppsats om invandrares identitetsskapande i en svensk
mångkulturalistisk kontext

Abstract

This essay discusses immigrants' prospects of constructing an identity in a multicultural society like Sweden. The discussion is primarily theoretical but offers a few empirical examples to demonstrate its relevance. Furthermore, the ontological standpoint of this essay draws on an understanding of the world and our knowledge as constructed which implies that identities are also constructed. The process of identity making is further understood as a relational process in which others recognition is central to the individuals own understanding of his or hers identity. Therefore, immigrants must in their process of constructing an identity in a multicultural society consider how they are prescribed by the majority. Moreover, dictations of identity also inevitably contain an aspect of power since identity in the multicultural society most often polarises between an "us" and a "them" where "them" is always constructed in denigrating terms. The argument of this essay is therefore that immigrants living in a multicultural society are limited in their identification possibilities.

Keywords: identity, power, multiculturalism, the "other", exclusion

Antal tecken: 69 722 (inkl. blanksteg)

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering och Syfte.....	1
1.1.1	Frågeställningar.....	2
1.2	Teori.....	2
1.3	Metodologi.....	3
1.3.1	Forskarens roll i forskningsprocessen.....	4
1.3.2	Material.....	4
1.3.3	Avgränsningar.....	5
1.4	Disposition.....	5
2	Den osynliga makten	6
2.1	Den diskursiva makten.....	6
2.2	Makt och kunskap.....	7
2.2.1	Hegemoni.....	7
3	Skapandet av ”den andra”	9
3.1	Postkolonialism.....	9
3.2	Stereotypisering.....	10
3.3	”Den andre” i en svensk diskurs.....	11
4	Det nya samhället	13
4.1	Mångkulturalism som teori.....	13
4.2	Mångkulturalism som svensk policy.....	14
4.3	Kulturalisering.....	15
4.3.1	Muslimen som ”den andra”.....	16
5	Identitetsskapande i en mångkulturalistisk kontext	18
5.1	Identitet som konstruktion.....	18
5.1.1	Identitet som bas för exkludering.....	19
5.1.2	Särskiljning och homogenisering.....	20
5.2	Identiteten och ”de andra”.....	22
5.2.1	Identitetspolarisering.....	22
5.2.2	Identitetstillskrivning.....	24

6	Avslutande diskussion	25
7	Referenser.....	27

1 Inledning

Det svenska samhället har under de senaste årtionden genomgått stora förändringar. En av dessa förändringar hänger samman med den ökade invandringen. Det svenska samhället har p.g.a. den ökade invandringen allt mer kommit att diskuteras utifrån ett mångkulturalistiskt synsätt där den nya typ av mångfald som uppstått bör betraktas som en resurs och en tillgång. I verkligheten har det dock förhållit sig annorlunda och det nya samhället har också blivit arena för ett antal problematiker. En av dessa kopplar till frågor om identitet. Eftersom kontexten förändrats har också förutsättningarna för identitetsskapande förändrats. Identitet hänger inte längre endast samman med en viss stämpel på passet som i sin tur signalerar en viss etnisk och kulturell tillhörighet. De statliga gränserna utgör inte längre ramen för en tydlig och enhetlig nationell och etnisk gemenskap. Istället måste de moderna västerländska staterna fungera som hem för flera olika kulturella och etniska grupper. Det är i denna nya kontext som tidigare etablerade självbilder kan komma att konfronteras med nya, speciellt för de individer som ses som annorlunda. Det är utifrån detta intressant att föra en diskussion kring de mer specifika förutsättningar eller motstånd som invandrare möter i sitt identitetsskapande i en mångkulturalistisk kontext.

1.1 Problemformulering och Syfte

Identitetsformerandet kan förstås i termer av ett projekt, dvs. något som ständigt formas och omformas under olika omständigheter och genom olika sociala relationer (Calhoun, 1994 s. 20). Resultatet av en sådan förståelse är att identitet skapas genom en process i vilken även andras erkännande blir av central betydelse för förståelsen av sig själv. Diskrepansen mellan ens egen syn på sin identitet och andras kan således komma att utgöra en konfliktyta i vilken olika identitetsförhandlingar måste äga rum. I en sådan förhandling avgörs därmed vilka möjliga identiteter ett subjekt kan tillskriva sig och vilka möjliga förståelse av ens identitet som blir möjliga (ibid.).

Som ett resultat av en ökad internationell migration har nya samhällen skapats som alltmer kan beskrivas som en mosaik av olika kulturer som på olika sätt måste samexistera (Castles, Miller, 2003 s.7). Detta samexisterande sker dock inte alltid konfliktfritt då identitetsfrågor på nytt uppmanas och kan leda till att det ”uppstår sprickor i tidigare fastställda rollmönster” (Hylland Eriksen, 2004 s. 54). Det är diskussionen kring de nya utmaningarna som identitet kan anses ställas inför i ett mångkulturalistiskt samhälle som jag avser att ta fasta på och utgå ifrån

i denna uppsats om hur invandrades identiteter kan anses begränsas i det svenska samhället.

Då uppsatsens fokus är teoretiskt kommer endast empiriska fall fungera exemplifierande för den teoretiska diskussionen. Syftet med uppsatsen kan således beskrivas som ett försök att ge en förståelse av invandrades möjligheter till identitetsskapande mot bakgrund av den kontext som de nya samhällena kommit att konstituera.

1.1.1 Frågeställningar

Övergripande frågeställning:

- Hur kan man förstå invandrades identitetsskapande i en mångkulturalistisk kontext som Sverige?

Underfrågor

- Hur kan man förstå det maktutövande som är centralt för identitetsskapandeprocessen?
- Vilka möjligheter/hinder statuerar mångkulturalism för identitetsskapande bland invandrare?
- Hur kan man utifrån en svensk kontext diskutera invandrades identitetsskapandemöjligheter?

1.2 Teori

I denna uppsats kommer jag att främst utgå från ett socialkonstruktivistiskt och kritisk teoretiskt ramverk. Den ontologiska utgångspunkten inom socialkonstruktivismen är att verkligheten är socialt konstruerad och därmed att även vår kunskap om verkligheten bygger på sociala konstruktioner (Alvesson & Deetz, 2000 s. 12f). Utifrån detta mer övergripande ramverk kommer jag att mer specifikt fokusera på dels en maktanalys där makt och maktutövning ses som inneboende i alla sociala relationer, dels postkolonial teori och skapandet av ”de andra”. Den kontext som identitetsskapande kommer problematiseras utifrån är en mångkulturalistisk. Mångkulturalism som teori kan både förstås normativt men även som signalerande av en viss samhällelig omständighet. Det mer direkta resonemanget kring identitet kommer vidare att problematiseras mot bakgrund av dessa teoretiska utgångspunkter. Den förståelse av identitet som kommer användas betonar identitet som en relationell process, dvs. att identitet skapas i ett utbyte mellan subjekt. Betoningen på identiteters obundenhet ska dock inte förstås som att regelbundenheter inte existerar utan att de faktiska regelbundenheter som styr våra liv och skapar mening är sociala konstruktioner som till en viss

utsträckning kan upplevas som fixerade och därmed vara svåra att förändra (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000 s. 10).

De olika teoretiska infallsvinklarna med bas i en syn på världen och kunskap som konstruerat och karaktäriserat av olika konflikter baserat på makt kan därmed sägas anta en gemensam utgångspunkt och där det som skiljer snarare är själva fokus för vilka diskussioner och perspektiv som presenteras. Jag anser att de olika teoretiska infallsvinklarna på så sätt kan ha en bidragande funktion till varandras diskussioner vilket öppnar upp för en analys som integrerar de olika perspektiven.

Fokus för uppsatsen är således att genom de olika teoretiska diskussionerna skapa en förståelse kring invandrades möjligheter till identitetsskapande i en mångkulturalistisk kontext som Sverige mot bakgrund av de förståelser av makt och kunskap som teorierna utgör. Det jag söker göra i denna uppsats är därmed att kombinera olika perspektiv så att jag dels kan få grepp om den maktutövningen som är central i alla identitetsskapandeprocesser, dels att synliggöra hur vissa grupper, i mitt fall invandrare, specifikt begränsas och inskränks i deras möjligheter att skapa sig en identitet i en mångkulturalistisk kontext.

1.3 Metodologi

Den metod som kommer att ligga till grund för uppsatsen utgår från en förståelse av metodologi som ett specifikt sätt att närma sig sitt ämne, de frågor som ställs och vilka svar som eftersträvas (Alvesson, Deetz, 2000 s. 11). Metodologin blir därmed inte en tydligt avgränsad del av arbetet utan snarare en dimension som verkar genomsyrande för hela uppsatsen och de argument som förs fram. Uppsatsen kommer vidare att anta en kritisk ansats där min ambition är att ifrågasätta de antaganden och uppfattningar som ligger till grund för hur vi förstår oss själva och ”de andra”. Jag kommer därmed att försöka synliggöra de ofta subtila formerna av social dominans som kan anses ha en inverkan på individers möjligheter eller hinder i sitt identitetsskapande. M.a.o. finns en ambition att ifrågasätta förståelsen av den sociala verkligheten som opåverkad, låst och icke tillgänglig för nya överväganden (ibid., s. 13). Avsikten med den kritiska ansatsen kan således preciseras till en önskan om att öka förståelsen för den förtryckande ordning som verkar begränsande för vissa individer genom att genomlysna de idéer och tankar som kan sägas ligga till grund för en sådan förståelse (ibid.). Mitt projekt kan därmed i den kritisk teoretiska andan beskrivas som ett försök till att ifrågasätta de makter som definierar vilka vi är och/eller vad vi bör vara och därmed belysa de element av identitetsskapandeprocessen som kan anses inneha ett tvång eller en intressedimension och visa på hur dessa är kopplade till en maktutövning.

Den ontologiska utgångspunkten för denna uppsats kommer vidare att ligga i en förståelse av verkligheten som beroende av vårt subjektiva medvetande, dvs. att ingen kunskap kan eller bör ses som värdeneutral (ibid., s. 14ff). Inte heller vår kunskap om vilka vi är dvs. vår identitet blir därmed något som kan diskuteras i absoluta termer utan måste problematiseras och förstås utifrån andra påverkande

aspekter såsom makt. Med detta följer således en förståelse av kunskap som kontextberoende och endast möjlig att föreskriva under vissa tidsperioder och under specifika omständigheter. Att finna kunskap som är sann för alla alltid blir därmed en omöjlighet. Utifrån detta är det krav som ligger till grund för mitt arbete att jag i så stor utsträckning det är möjligt uppvisa en tydlighet vilket möjliggör ett ifrågasättande av de argument som kommer att föras fram m.a.o. ses kravet på genomskinlighet som av central betydelse för uppsatsens kvalitet (Esaiasson et al, 2003 s. 23).

1.3.1 Forskarens roll i forskningsprocessen

En diskussion kring forskarens roll i forskningsprocessen är av central betydelse då man som forskare har en avgörande inverkan på såväl val av ämne, teori, metodologi och även slutligen de resultat man kommer fram till. Författarens egen förståelse av det som avses studeras påverkar också i högsta grad det sätt på vilket man väljer att förhålla sig till sitt ämne och sina frågeställningar. I arbetet ingår därmed alltid en viss grad av tolkning av det material som avses användas. Tolkning kan betraktas som att texter avvinns mening, dvs. att texter alltid läses mot en viss bakgrund och av en specifik författare (Bergström & Boréus, 2005 s. 24). En tolkning innebär således alltid till viss del en subjektiv praktik, då den tolkande aldrig kan undfly tidigare erfarenheter och kunskap som påverkar det sätt på vilket materialet förstås, men samtidigt kräver också diskussionen vissa förförståelse eftersom det är utifrån dessa som vi kan bygga upp vår förståelse av fenomenet och placera det i relation till annan kunskap.

Utifrån detta perspektiv görs därmed inga krav på att jag ska kunna presentera en "sanning" eller något som kan ses som giltigt och gällande för alla alltid. Istället önskar jag kunna bidra med en förståelse kring invandrades identitet, hur den formas i en ny kontext och vilka villkor den ställs inför. Genom att stödja mina resonemang i litteratur vilket förhoppningsvis kommer leda till en trovärdighet och en tydlighet i mina påståenden hoppas jag kunna bidra med ett väl underbyggt resonemang som även kan göra mina slutsatser godtagbara.

1.3.2 Material

Mitt material består uteslutande av sekundärkällor dvs. litteratur och artiklar som behandlar någon av de teoretiska infallsvinklar som kommer att ligga till grund för uppsatsens diskussioner kring identitet. De empiriska exemplen kommer att bygga dels, på artiklar som diskuterar invandring och identitet i Sverige dels, på exempel hämtade ur den litteratur som är relevant för uppsatsens syfte. För att hitta artiklar har jag använt mig av artikeldatabasen Presstext.

1.3.3 Avgränsningar

Jag har valt att begränsa min diskussion kring invandrares identitetsskapande till en svensk kontext. De diskussioner som jag för anser jag därmed främst är giltiga utifrån ett svenskt perspektiv. Jag har därmed ingen ambition att kunna generalisera mina resultat till den mån att de skulle kunna vara gällande för alla mångkulturalistiska samhällen och de identitetsproblematiker som kan finnas, även om jag anser att det mer övergripande teoretiska ramverket även skulle kunna appliceras i andra diskussioner gällande identitetsskapande i andra samhällen än det svenska.

Jag har även valt att begränsa mina teoretiska infallsvinklar till de teorier som i någon form antar en kritisk ansats i förhållandet till det som studeras. Denna begränsning är inte gjort på basis av att andra perspektiv inte skulle kunna vara tillförande för min diskussion, utan för att en alltför bred teoretisk ingång skulle kunna påverka djupet i uppsatsen och tydligheten i de argument som förs. Jag anser således att den avvägning som gjorts har inverkat positivt på den förståelse av identitetsskapande som jag önskar föra fram.

Jag har även uteslutit vissa diskussioner inom de olika specifika teorierna för att skapa stringens i diskussionen. De teoretiska delarna av de olika teoribildningarna som inkluderats har således gjorts detta mot bakgrund av vad de kan tillföra min huvudsakliga argumentationslinje. Slutligen har jag inte i så stor utsträckning inkluderat diskussioner kring mina teories ontologiska utgångspunkter som t.ex. diskussionen om subjektivitet och aktörskap. Diskussioner som denna har uteslutits p.g.a. att jag anser att man inte enbart ytligt kan avhandlas utan att den kräver mer djupgående analyser som inte inryms inom ramen för denna uppsats.

1.4 Disposition

I kapitel ett behandlas det maktperspektiv som är genomsyrande för uppsatsens argument. Maktdiskussionen kommer att problematisera makt utifrån en diskursiv förståelse av makt. Denna diskussion är relevant då även identitetsskapande bör betraktas som en normerande praktik i vilken makt alltid är en central faktor. I det följande kapitlet diskuteras hur individer i sitt identitetsskapande är beroende av ett "dem" för en förståelse av ett "oss" eller "vi". Denna diskussion tar avstamp i den postkoloniala teorin och den kunskapsproduktion som ägde rum under kolonialismen, men som fortfarande kan anses vara av relevans idag. Kapitel tre behandlar det svenska mångkulturalistiska samhället och vad det har statuerat för kontext för de individer som invandrat och deras identitetsskapande. I det fjärde kapitlet, i sin tur, förs en mer direkt diskussion kring hur identitet konstrueras samtidigt som empiriska exempel används exemplifierande för uppsatsens teoretiska diskussioner.

2 Den osynliga makten

En diskussion kring identitetsskapande och hur denna process i en mångkulturalistisk kontext kan anses arrangera identiteter hierarkiskt utefter vissa normer kan främjas av att ta avstamp i en maktanalys. Den förståelse av makt som kommer att ligga till grund för uppsatsen tar avstamp i en bred förståelse av makt där maktutövning inte endast kan betraktas i form av en direkt relation där ett subjekt kan sägas utöva makt gentemot ett annat. På sätt är den makt som ska studeras och som kan anses vara av central betydelse i förståelsen av invandrades möjligheter till identitetsskapande beskrivas som diskursiv.

2.1 Den diskursiva makten

En diskursiv förståelse av makt bygger på att maktrelationer formas i förhållandet mellan individer och således blir immanenta i alla sociala relationer (Alvesson, Deetz, 2000 s. 117, Young, 2000 s. 95). Sådana formationer är alltid politiska då de involverar en gränsdragning mellan vad som blir en möjlig eller en icke-möjlig identifikation (Howarth, 2000 s. 9). Den identitetsskapande processen måste därmed betraktas som någon slags diskursiv praktik. Dvs. att det som har makt att definiera innehållet för en viss diskurs, som t.ex. vad det innebär att vara ”svensk” eller invandrare, även har makt att definiera vad som upplevs vara en möjlig identifikation (Alvesson, Deetz., 2000 s. 13).

Den diskursiva makten blir därmed även en central del i förståelsen av förtryck och diskriminering i samhället. Genom ett komplext nätverk av maktstrukturer som interagerar produceras vissa förhållanden i vilka vissa individer utesluts (Young, 2000 s. 93). Olika sociala grupper byggda på t.ex. kön, etnicitet och religion innehar således olika positioner utifrån de olika maktstrukturerna som också blir definierande för gruppen. Dessa olika positioner samverkar till att producera en entydig och odifferentierad förståelse av gruppens position i samhället. De sociala positionerna i samhället blir sedan avgörande för de förhållanden och de möjligheter individer har att skapa sig ett visst liv och en identitet. Maktstrukturer blir således utgångspunkten från vilken självbestämmande och möjligheter till identifikation utgår.

2.2 Makt och kunskap

En diskussion kring den diskursiva förståelsen av makt kan ta utgångspunkt i Foucaults maktanalys. Enligt honom utgör denna maktutövning en begränsning av en individs frihet genom förtyckandet och begränsandet av en viss kunskap (Howart, 2000 s. 74). Således blir begreppet kunskap även av central betydelse för förståelsen av makt, eftersom det är kunskapsinnehållet i en diskurs som utgör dess innebörd och som på så vis avgör diskursens gränser. Foucault uttrycker detta som att makt och kunskap ständigt måste förstås som ett ömsesidigt beroende då inte kan finnas någon maktrelation utan ett korrelerande kunskapsfält, inte heller kan det finnas någon kunskap som inte förutsätter och samtidigt konstituerar en maktrelation (Howarth, 2000 s. 77). Den kunskap som således är karaktäriserande för en viss tidsperiod får också konsekvenser för hur vi reglerar och förstår oss själva. Kunskapsproduktion kan därmed inte heller ses som en neutral praktik då den ständigt skapas utifrån olika maktrelationer.

Den kunskap som är gällande för en viss tid blir också organiserande för det verkliga samhället och hur vi förstår, tolkar och hanterar olika fenomen. Detta ledde Foucault till att tala om sanningsregimer dvs. diskursiva formationer som verkar bibehållande för en viss förståelse eller kunskap (Hall, 2002 s. 49). För att ta ett exempel, om det finns en föreställning i Sverige om att invandrare begår brott i högre utsträckning än ”etniskt svenskar” kommer detta få verkliga konsekvenser för hur samhället betraktar och agerar gentemot invandrare. T.ex. diskuterar Cottle hur svarta i USA ständigt övervakas på ett sätt som skiljer sig från hur vita medborgare övervakas och att de därför löper större risk för att t.ex. bli tagna i en poliskontroll. Detta kan då även leda till att statistiken för rattfylla är högre bland svarta än bland vita, trots att de reella förhållandena kan se annorlunda ut (Cottle, 2000 s. 51ff). Denna övervakning menar Cottle kan förstås utifrån den diskurs i vilka svarta konstruerats som ett samhällshot som därför behöver bevakas (ibid.).

I varje samhälle och i varje tid existerar således olika sanningsregimer som bygger på ett komplicerat nätverk av olika maktrelationer. Dessa fungerar sedan formande och begränsande för individer och får således även en inverkan på faktiskt agerande.

2.2.1 Hegemoni

Då sanningsregimer aldrig är permanenta utan alltid utmanas av nya uppstår en slags konfliktbaserad situation där olika sanningsregimer hela tiden konkurrerar om tolkningsföreträdet. Det förespråkarna av en viss sanningsregim eftersträvar är således att uppnå konsensus kring en viss specifik förståelse. När detta lyckats och en sanningsregim blivit så befäst att den inte längre ifrågasätts utan tas för given har sanningsregimen uppnått en hegemonisk status (Hall, 2000 s. 48). En hegemonisk diskurs eller förståelse uppstår således genom att olika praktiker sammankopplar olika identiteter och politiska krafter till ett gemensamt projekt.

Olika delar av en diskurs knyts därmed samman i syfte att dominera eller strukturera mening på ett sätt som innebär en fixering av objekts och praktikers identitet på ett specifikt sätt (Howarth, 2000 s. 102). Hegemoni kan således uppfattas som "en bestämd synpunkts herravälde" (Winther-Jørgensen & Phillips 2000 s. 12).

En hegemonisk diskurs skapar därmed även konsensus bland olika grupper till den mån att det som diskursen föreskriver framställs som det enda rätta. Kritik mot detta dominerande perspektiv ses vidare som ett avstamp från vad som anses rationalitet varför motstånd mot detta synsätt kan bemötas med motstånd. När en viss förståelse eller diskurs uppnått hegemonisk status blir den således en osynlig och oreflekterad del i våra liv.

3 Skapandet av ”den andra”

Den makt som är genomsyrande och konstituerande för alla sociala relationer är även del i skapandet och förståelsen av ”den andre”. Den andre kan därmed sägas utgöra en konstruktion, en sinnesbild som ständigt reproduceras i vårt medvetande. Denna konstruktion kan diskuteras utifrån den postkoloniala teorin som behandlar frågeställningar som betonar förhållandet mellan kultur och imperialism. De föreställningar som producerades under kolonialismen kan fortfarande anses ha del i hur vi ser och förstår oss själva i förhållande till andra (Eriksson et al, 1999 s. 16f). Även om Sverige som stat aldrig var delaktig i kolonialismen måste en diskussion om hur vi förstår oss själva och andra analyseras i relation till koloniseringsprocessen och de föreställningar som uppstod då (Winther-Jørgensen & Phillips 2000 s. 17).

3.1 Postkolonialism

Trots Sveriges frånvaro i själva koloniseringsprocessen måste även Sverige ses som del i den situation där väst uppträder som något slags globalt centrum från vilket kunskap och makt utgår (Mc Eachrane, Faye, 2001, s. 7). En diskussion kring maktrelationerna mellan väst och ”de andra” måste därmed utgå från en diskussion kring kolonialismen och dess kunskapsproduktion. Den teoribildning som kommit att benämnas postkolonialism kan därmed ses som en teori som har växt fram som en kritik riktad mot framställningar som tar sin utgångspunkt i västerländska normer och behandlar dem som neutrala och universella. Således kritiserar postkolonialismen eurocenterismen och den västerländska kunskapsproduktionen. Postkolonialismen kan i stor utsträckning anses bygga på en poststrukturalistisk ansats i vilken språkets betydelse för förståelsen av identitet, kultur och politik betonas. Språket ses därmed som konstituerande av alla sociala relationer och praktiker vilka ständigt produceras och reproduceras (Eriksson et al, 1999 s. 18). Vår förståelse av ting är därmed beroende av ett system (språket) vilket gör det möjligt för oss att kommunicera tankar och idéer. Vårt sätt att tala om världen utgör inte heller en neutral avspegling av vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer då språket istället kan sägas spela en aktiv roll i skapandet och förändringen av dessa (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000 s. 7). Vidare ses språket och därmed vår förståelse av ting som strukturerat kring oppositioner (Eriksson et al, 1999 s. 18). Dvs. vi kan endast förstå vad en man är genom att sätta det i förhållande till en kvinna. Det är således genom skillnader som betydelse framkommer och endast genom skillnader som begrepp kan investeras med mening. På så sätt blir olika begrepp ofrånkomligen

beroende av varandra för att betyda någonting eftersom de utan sin opposition skulle bli meningslösa (ibid.). Det sätt språket strukturerar vår förståelse på är dock inte symmetriskt utan är även del i att skapa hierarkier samtidigt som de bidrar till att en viss maktordning reproduceras och bibehålls. Detta sker genom en representation där begrepps betydelse förstoras så att de också kommunicerar idéer och åskådningar.

3.2 Stereotypisering

Under kolonialismen och slaveriet skapades en kunskapsproduktion som bidrog till en förståelse av den svarta människan som skild från den vita. Denna förståelse tog sin utgångspunkt i beskrivningar av Afrika som en oupplyst, ociviliserad del av världen bebodd av kannibaler och primitiva människor som dyrkade naturgudar (Hall, 2002 s. 239). Den afrikanska människan konstruerades således genom en dikotom förståelse där det vita samhället kopplades samman med civilisation och intellekt och de svarta med natur, sexualitet och en avsaknad av förfining (ibid., s. 243). Kultur ställdes därmed i opposition till natur och betraktades som den centrala skiljelinjen mellan de vitas och de svartas samhällen. Den hierarkiska förståelse som låg till grund för dessa föreställningar byggde på en logik i vilken skillnader mellan svarta och vita bestod i en naturalisering där de svartas egenskaper betraktades som fixerade och oförändrliga. Denna strategi syftar till att låsa fast betydelser och därmed skillnader mellan svarta och vita så att de blir permanenta och omöjliga att ifrågasätta (ibid., s. 245). Tillskrivandet av egenskaper utifrån upplevda rasskillnader kan benämnas stereotypisering och är den praktik genom vilken kunskap om ”de andra” formas.

Föreställningar om Orienten tillblev på ett liknande sätt som föreställningarna om Afrika och den svarta människan. Enligt Said kan denna kunskapsproduktion på intet sätt anses förlegad. Istället menar han att kolonialismens representationer av orienten i stor utsträckning även kan anses gällande idag (Eriksson et al, 1999 s. 21). Som exempel på detta diskuterar t.ex. Mohammad hur de pakistanska immigranter som kommit till Storbritannien ofta blir sedda utifrån denna diskurs. En kvinna beskriver t.ex. hur människor såg på henne som någon som kom ifrån djungeln och att pakistanska män skulle vara så infantila och inkompetenta att de inte skulle kunna älska (Mohammad, 1999 s. 229). Orienten och föreställningar kring denna kan således ses som ett resultat av den ojämlika maktfördelningen mellan väst och övriga världen där etnocentrismen, dvs. applikationen av de egna kulturella normerna på ett annat samhälle, får diktera den västerländska förståelsen av andra geografiska områden såsom Afrika och Orienten (Hall., 2002 s. 258). Beskrivningen av pakistanska män som inkompetenta kan även jämföras med den vanliga representationen under kolonialismen av svarta män som beroende, barnsliga och naturnära (ibid., s. 249). Sådana förståelser av ”de andra” grundas i den förmyndardiskurs vilken väst ofta bygger och legitimerar sina förehavanden runt om i världen på.

Men den postkoloniala teorin har också kritiserats. Kritiken brukar i huvudsak riktas mot relevansen av dessa föreställningar som anses förlegade och irrelevanta. Teoribildningen har också kritiserats för dess användbarhet då kritiker menar att den främst brukas av intellektuella forskare. Denna kritik kan dock möjligen motsägas med hänvisning till ovanstående diskussion då teorin i det här fallet möjliggör synliggörandet av förståelser kring ”de andra”, förståelser som kan anses utgöra en nödvändig grund för att en diskussion kring invandrades identitetsskapande ska kunna göras möjlig. Det kan således anses viktigt att en diskussion kring identitetsskapande även förhåller sig till äldre stereotypa föreställningar då dessa i stor utsträckning även kan anses ha betydelse idag som bl.a. bevisas genom Mohammads diskussion om pakistanska invandrare i Storbritannien och de stereotypa bilder som de tvingas bemöta i det nya samhället.

3.3 ”Den andre” i en svensk diskurs

För att förstå dagens maktrelationer mellan väst och den övriga världen krävs således en problematisering som tar utgångspunkt i kolonialismen (Mc Eachrane, Faye, 2001 s. 7f). En förståelse av dagens invandrare i vårt samhälle och deras förståelse av sig själva måste därmed uppmärksamma västs långa påverkanshistoria av den koloniserade Andre. Eurocentrismens rationalitet som bygger på dikotomin mellan ”dem” och ”oss” och de förståelser som tillskrivs dessa kategorier spelar således en central roll för hur vi uppfattar oss själva och andra (Tesch, 2001 s. 195) . Även svenskhet blir därmed beroende av koloniala stereotyper av den Andre för sin självförståelse (ibid., s. 8f). Vem är då den andre i en svensk diskurs? I Europa har invandring i stor utsträckning utmålats som ett hot, vilket har spelat en central roll i framväxten av vad som brukar benämnas Fästning Europa. Denna föreställning har fått konsekvenser för hur man inom Europa kommit att betrakta invandring och invandrare i negativa termer. M.a.o. har invandrare i stor uträkning kommit att bli de som personifierar ”de andra”. Detta är även sant i Sverige där Mc Eachrane och Faye menar att invandring har lett till att förställningen om en nationell gemenskap har utmanats (Mc Eachane, Faye, 2001 s.10). Denna förställning bygger på en förståelse om svenskhetens homogenitet och invandrarnas totala annorlundahet när det kommer till såväl kön, klass, sexualitet, yrkesidentitet och politiskt åskådning (ibid.).

I verkligheten är gränserna sällan så tydliga eller befästa. T.ex. en dansk som väljer att passera sundet och bosätta sig i Malmö upplevs säkerligen inte av det svenska nationella kollektivet som ett hot även om personen per definition kan sägas ha utvandrat och därmed blivit en invandrare. I diskussioner kring invandrare är det därför viktigt att anta en problematiserande ansats i vilken invandrades olika status i det nya landet tas till hänsyn. I Sverige kan kanske den stereotypiska invandraren beskrivas som en individ, eller en individ vars föräldrar, invandrat från ett land utanför EU och som anses etnicitetsmässigt såväl som religions och kulturmässigt skiljd från svensken. Denna uppsats kommer därmed utgå från en uppfattning av invandraren som en individ som av det svenska

nationella kollektivet föreskrivs som annorlunda och därmed inte som "svensk". Huruvida det verkligen är så eller inte blir av mindre betydelse då en individ som ses som annorlunda inte kan undfly detta tillskrivande vilket därmed leder till denna tillskrivelse får en inverkan på hur denna individ uppfattar sig själv i förhållande till andra och till samhället i stort.

4 Det nya samhället

Som ett resultat av den ökade internationella migrationen och gästarbetare som idag rör sig långa sträckor över vår jord har nya samhällen skapats. Dessa samhällen kan karaktäriseras som nya i den mån att de uppvisar en helt ny typ av mångfald som tidigare samhällen saknat. Denna typ av mångfald som benämns mångkulturalism bör ses som kvalitativt skild från andra typer av mångfald som exempelvis bygger på skillnader i människors livsstil eller kulturella skillnader mellan majoritet och minoritetsgrupper som historiskt sett levt på samma territorium (Modood, 1997 s. 1). Denna nya kontext har således också skapat helt nya förutsättningar för identitetsskapande.

4.1 Mångkulturalism som teori

En diskussion med utgångspunkt i mångkulturalismen bör för det första definiera dess innebörd. Dessvärre saknas i stor utsträckning någon entydig definition eller hållning till mångkulturalismen och dess konsekvenser vilket kan leda till förvirring bland de forskare som inom samhällsvetenskapen önskar ta sin utgångspunkt i denna teori (Gilroy, 2005 s. 431, Verkuyten, 2006 s. 149). Förståelser av mångkulturalism tenderar att antingen anlägga en positiv syn på begreppet då man menar att det i grunden handlar om allas lika rättigheter och kanske framför allt minoriteters rätt till bibehållandet av sin identitet och kultur (Verkuyten, 2006 s. 149). Utifrån detta synsätt behandlas mångkulturalism snarast ett normativt bemötande av en viss social omständighet (Parekh, 2000 s. 6).

En andra formulering av mångkulturalism intar en mer skeptisk position och menar att begreppet bygger på en förståelse av samhället som en heterogen komposition av kulturer (Gilroy, s. 432). Detta synsätt behandlar därmed mångkulturalism mer som en omständighet än som ett normativt bemötande av denna omständighet. Den mer kritiska utgångspunkten innebär också att frågor kring etnicitet och kultur uppmanas, något som inte alltid kan anses fruktbart då dess tolkning av etnicitet och kultur kan verka statistiskt förståelser av kulturer (ibid.). Utifrån detta perspektiv riskerar således mångkulturalism att verka homogeniserande och att man därmed missar att ta hänsyn till skillnader inom gruppen som t.ex. könsskillnader. Denna problematik har dock bemöts av bl.a. Kymlicka som i sin diskussion menar att mångkulturalism och feminism inte alltid behöver stå i opposition utan att de kan anses förenliga i deras gemensamma mål av att uppnå en mer inkluderande uppfattning av rättvisa (Kymlicka, 1999 s. 34).

En entydig inställning till begreppet mångkulturalism är mot bakgrund av ovanstående diskussion därmed svår att anlägga. Istället måste diskussioner kring mångkulturalism ses mot bakgrund av sin specifika kontext (Modood, 1997 s. 4). Konsekvenserna av de nya mångkulturalistiska samhällen blir därmed beroende av såväl den specifika statens historia som det rådande politiska klimatet. Den uppfattning av mångkulturalism som kommer att ligga till grund för min diskussion baseras på en mer kritiskt förståelse av mångkulturalism, där mångkulturalism kan anses verka statistiskt i relation till förståelsen av kultur. Dvs. att även om mångkulturalism förespråkas i positiva termer och ska tillföra invandrare rättigheter till kulturellt uttryckande, innebär den också alltid ett tillskrivande och ett dikterande av olika gruppformationer och tillhörigheter.

4.2 Mångkulturalism som svensk policy

Till skillnad från kanske den vanligaste uppfattningen av mångkulturalism, vilken är att se det som ett visst samhällsförhållande skapat av ökad invandring vilket givit upphov till större mångfald, har mångkulturalismen också ofta utnyttjats och implementerats som del i en medveten politisk strategi. I Sverige formulerades t.ex. mål under mitten av 70-talet som skulle ge invandrare i stort sett samma legala rättigheter som svenska medborgare. Men det fanns också en ambition att skapa acceptans för mångkulturalism som backades upp av olika politiska beslut såsom att tillge immigranter rätten till att rösta i val på den lokala nivån (Ålund, Schierup, 1991 s. 3). Svenska staten har också subventionerat forskning med åsyftning att minska och motverka diskriminering och rasism samtidigt som det på en utbildningsnivå har funnits en önskan om att kunskap om invandring och kulturella skillnader ska diskuteras (ibid.). På så sätt kan en generell konsensus sägas ha uppkommit både politiskt som moraliskt i fråga om respekt för mångkulturella rättigheter. Denna konsensus menar Ålund och Schierup är unik för Sverige (ibid., s. 4).

På senare tid har dock denna konsensus utmanats av en allt större växande diskrepans mellan ideologi och praktik. Den mångkulturalistiska ideologin har kommit att visa sig problematisk främst i konjunktion med andra sociala maktstrukturer som existerar i samhället (ibid.). På så sätt har en paradox i den svenska statliga implementeringen av mångkulturalism uppstått, främst mellan förståelsen av mångfald som önskvärd och den reella kulturella mångfalden som när den inte fullt ut kan styras politiskt upplevs som avvikande och som ett hot mot den etablerade ordningen (ibid., s. 71). Detta skapar en polariserad situation där svensk pluralism i stort kommit att bestå av två läger, det ”etniskt svenska” och ”det andra”, vilket leder till en homogenisering, som består i en anpassning, av invandrare till vad det svenska systemet föreskriver (ibid.). M.a.o. blir det inte möjligt att tala om kulturell mångfald i någon reell bemärkelse eftersom man endast tillåts vara invandrare på ett specifikt och reglerat sätt.

Möjligheter till uttryckande av kulturella skillnader har därmed i stor utsträckning kommit att karaktäriseras av någon slags ideologiskt grundad

kulturell kamp. När olika kulturella grupper i de nya samhällen mer eller mindre tvingas samexistera uppkommer också meningsskiljaktigheter vilka kan leda till konflikter som således ses som grundade i kulturella skillnader. Utifrån detta perspektiv signalerar mångkulturalism en social omständighet, som tillsammans med politiseringen av kultur, har lett till en kulturalisering av det politiska språket (ibid., s. 2).

Utifrån detta blir det även möjligt att identifiera en förskjutning av förståelsen av mångkulturalism. Flera av dagens diskussioner menar att mångkulturalism som politisk strategi i mångt och mycket bör betraktas som ett misslyckat projekt. Istället har flertalet av dagens diskussioner om mångkulturalism kommit att kretsa kring en förståelse av samhället som karaktäriserat av konflikter som kan förstås utifrån kulturella skillnader (Verkyuten, 2006, Gilroy, 2005, Mohammad, 1999). Diskussioner om mångkulturalism har således i stor utsträckning kommit att kretsa kring kulturella olikheter och antagonismer baserat på identitet. Den identitet som behandlas utgår därmed också från en kollektivistisk princip då mångkulturalismen i sitt angreppssätt inriktas på grupperns rättigheter. Den kollektiva identiteten får således prioritet över den individuella och blir därmed ofta sedd som mer betydelsefull och definierande för individen.

4.3 Kulturalisering

I dagens samhällen problematiseras ofta sociala problem och spänningar utifrån en kulturell och/eller en etnisk aspekt, m.a.o. representeras problem i samhället som sammankopplade med individers olika kulturella identitet (Ålund, 1991 s. 70). P.g.a. detta blir ofta ens etniska grupptillhörighet organiserande för ens offentliga liv där behov och anspråk ses som kulturellt och därmed kollektivistiskt grundade (Gilroy, 2005 s. 434). På så sätt får kulturen hela tiden stå som symbol för samhällets konflikter och problem vilket leder till att kulturella och etniska olikheter hela tiden åberopas och därmed förstärks (Ålund, 1991 s.70f). Caglar argumenterar t.ex. för att samhället i allt högre grad kan anses karaktäriserat av någon slags kulturell fundamentalism där kulturella skillnader alltmer kommit att prägla den politiska retoriken (Caglar, 1997 s. 171). Den kulturella identiteten blir således definierande för individen till den grad att alla anspråk som görs tolkas som direkta kulturella anspråk. Den kulturella identitetens övertag kan således beskrivas i termer av någon slags kulturell absolutism, en idé som inte rör sig speciellt långt ifrån diskurser kring ras och etnicitet. Kulturer blir därmed sedda som inneboende för individen och omöjliga att förändra. Detta kan sägas utgöra den moderna rasismen som finner sin logik genom en förståelse av kultur som en fixerad essens m.a.o. ses andra kulturer som skilda från den egna och som störande för den etablerade ordningen (Ålund, Schierup, 1991 s. 10, Nieuwkerk, 2004 s. 229).

Denna förståelse av "de andra" befästs i samhället genom olika typer av representation som t.ex. tv-program, tidningar och helt enkelt genom människors sätt att samtala om frågor som berör invandring, integration och mångkulturalism

(ibid.). Den allmänna diskursen kring invandrare har därför alltmer kommit att karaktärisera invandrare som ”problem” något som även avspeglar sig i den politiska retoriken som alltmer kommit att fokusera sig på att kulturalisera det som upplevs som problematiskt, nämligen invandrarna, snarare än att problematisera och diskutera de strukturella förtryck som man som invandrare i svenska samhället måste ställas inför (ibid., s. 11).

En sådan mångkulturalistisk ansats bidrar därmed till en förståelse av kulturer som tydligt avgränsade (Ålund, 1991 s. 83). Den mångkulturalistiska ansatsen kan därmed anses bli paradoxal p.g.a. att pluralismen ses som byggd på rigida kulturella skillnader (ibid.). Mångkulturalismens prisande av samexistens mellan olika kulturer under jämlikhetens och frihetens fana står därmed i opposition till förståelsen av de kulturella olikheter som grunden till konflikt. De individer som bibehåller en stark etnisk och kulturell identitet efter att ha flyttat till ett nytt samhälle riskerar således i den reella verkligheten att degraderas och diskrimineras mot bakgrunden av en hierarki där den västerländska kulturen fortfarande anses överordnad (ibid., s. 84). Samverkan mellan olika kulturer är således aldrig en neutral verksamhet utan något som måste kopplas samman med en förståelse av kulturer som olika värderade, något som även kan förstås historiskt genom de diskurser om skillnad som varit präglade för västvärlden ända sedan kolonialismens tid.

4.3.1 Muslimen som ”den andra”

I dagens mångkulturalistiska samhällen har framförallt muslimer och deras kultur som anses bygga på en religiös tillhörighet till islam i stor utsträckning kommit att representera västs motsats vilket således har lett till att muslimer har kommit att utgöra sinnesbilden av ”de andra” (Fazlhashemi, 2001 s. 155, Hylland, Eriksen, 2004 s. 2). Den islamska kulturen har således placerats utanför förståelsen av mångkulturalism som ett samexisterande system av kulturer eftersom deras kultur anses oförenlig med den västerländska (Hylland, Eriksen, 2004 s. 3). Denna polarisering diskuteras bl.a. av Hylland Eriksson som menar att porträtteringen av muslimer som ”de andra” bygger på en vilja att frysa deras kollektiva identitet som en religiös identitet för att markera gränsen för det utomstående (ibid., s. 51).

Även Nieuwkerk menar att muslimer har i den västerländska kulturdiskursen blivit porträtterade som den kulturella ultimate andra och islam har därmed blivit sett som en oföränderlig kategori (Nieuwkerk, 2004 s. 229). Denna förståelse kan anses vara del i den förskjutning av rasism som har gått från ett rastänkande till en förståelse av rasism som grundat i kulturella skillnader (ibid., s. 230). Detta synsätt bygger på en idé om att kulturella skillnader kan bedömas utifrån en norm, en norm om civilisation som tar sin utgångspunkt i det västerländska samhället (ibid.). På så sätt kan den motvilja som idag kan skönjas gentemot muslimer även förstås ur en rasdiskurs där förståelsen av kultur kommit att cementeras till den grad att den idag mer eller mindre upplevs som oföränderlig i likhet med den tidigare förståelsen av raser.

Denna diskurs infinnas även i det svenska samhället. Enligt Fazlhashemi präglas den svenska mediebildens av muslimer i hög utsträckning av islamofobi (Fazlhashemi, 2001 s. 155). Detta är gällande för såväl de invandrare som tillhör islam som hur den arabisk-muslimska världen skildras. Tyngdpunkten i dessa skildringar ligger på en förståelse av muslimer som oavsett social eller etnisk bakgrund är avskilda från "oss" (ibid.). Poträtteringen av den muslimska världen med utgångspunkt i beskrivningar av muslimer som våldsamma, fanatiker, extremister och fundamentalister får även konsekvenser för hur de muslimer som lever i Sverige uppfattas. Den dominerande bilden av muslimer i Sverige bygger på att mannen ofta ses som en missanpassad patriark eller som en brottsling medan kvinnan oftare beskrivs som förtryckt och underdånig sin make (ibid., s156). Utifrån dessa stereotyper existerar ganska lite utrymme för muslimer att identifiera sig på något annat sätt eller utifrån någon annan förståelse av vad det innebär att vara muslim.

Det mångkulturalistiska samhället har således aktualiserat identitetsfrågor och en förståelse av den kulturella identiteten som överskuggande andra identiteter. Förståelsen av muslimer som först och främst muslimer har lett till en identitet som dominerar andra möjliga identiteter såsom män, kvinnor, fattiga, rika, irakier och syrier (Hylland, Eriksen, 2004 s. 51). Denna syn medför också vissa problematiker i förhållande till identitet och identitetsskapande. Synen på kulturen som den centrala utgångspunkten i definierandet av en själv medför dels, att en kollektiv identitet blir definierande dels, att grupper homogeniseras och att man därmed missar att ta hänsyn till skillnader inom gruppen såsom könsskillnader.

5 Identitetsskapande i en mångkulturalistisk kontext

En individs identitet kan inte existera frångiljd samhället. Istället måste identiteter diskuteras utifrån det sätt på vilket vi förstår oss själva i relation till vår sociala kontext dvs. att identitet är ett resultat av representationer av ständigt pågående processer (Kinnvall, 2003 s. 11). Dessa processer behandlar således främst relationen mellan social kunskap och subjektivitet. Identitet blir därmed beroende av den sociala kunskapens inverkan på hur man förstår sig själv (ibid.). Den postkoloniala kunskapen och det mångkulturalistiska samhället blir därmed avgörande i förståelsen av hur invandrare skapar sin identitet i dagens svenska samhälle.

5.1 Identitet som konstruktion

En identitet kan anses grunda sig en individs förståelse av sig själ. Denna förståelse svarar således på frågor som "Vem är jag?" och även till viss mån "Hur är jag?". Identitet kan således anses bygga på en känsla som är knuten till vissa kriterier. Dessa kriterier utgår ofta från t.ex. geografi dvs. att man har en förståelse om sin plats på jorden och det område som man lever i men även kriterier som bygger på religion och etnicitet (Schwars, 1971 s. 108). Med andra ord är en personlig identitet beroende av minnet och en subjektiv, personlig biografi. Enligt Hume skulle vi aldrig utan minne ha kunnat göra oss någon föreställning om den kedja av orsaker och verkan som har gjort oss till den vi upplever att vi är (Hume enligt Eriksen, 1996 s. 51). Minnen och förståelser kring vår historia och ursprung blir därför en central källa till ens identitet.

Av hänseende till denna uppsats syfte och argument kan det dock vara fördelaktigt att i högre grad tala om identifikation än identitet. Denna distinktion kan vara av betydelse om man vill undslippa de oklarheter som identitet i vardagsspråket ibland kan konnotera, där identitet betraktas som något stabilt och ur flera hänseenden givet, och för att poängtera att identitet är en dynamisk, mångsidig och ombytlig process (ibid., s. 52f). En diskursiv infallsvinkel till identifikation lägger således tonvikten på förståelsen av identifikation som en konstruktion dvs. identifikation förstås som en ständigt pågående process som liksom alla andra förståelser är beroende av något annat eller en motsats för att få betydelse (Hall, de Gay, 2000 s. 3). Identitetsskapande bör således inte främst ses som ett resultat av historia, språk och kultur utan historia, språk och kultur bör istället ses som bidragande till vad individer har för möjligheter att skapa sig sin

identitet. Identitet kan således inte skapas utanför de diskurser som sätter gränser för vilka identifikationer som kan anses som möjliga (ibid., s. 4). I en betraktelse av identiteter som inomdiskursivt konstruerade bidrar också till identitet inte kan skapas utanför de maktstrukturer som råder i samhället (ibid.). Mot bakgrund av detta blir identitet eller identifikation ofrånkomligt en process i vilken makt och kunskap måste ses som centrala aspekter.

Formandet av identiteter och möjligheter till identifikation har också alltmer kommit att bli betraktad som en politisk fråga då ett flertal marginaliserade grupper idag söker erkännande mot bakgrund av deras identitet (Eriksson, et al., 1999 s. 41). Detta erkännande bygger på en kollektivistisk princip där t.ex. den kulturella identiteten utgör bas för kraven. Denna form av politiska krav kan således benämnas identitetspolitik. Eftersom identiteter skapas relationellt, dvs. genom en process som involverar andra, blir således andra individers erkännande nödvändigt för att en viss identifikation ska kunna bli möjlig. Hur våra identiteter kommer att se ut blir därför beroende av vem som har möjlighet att ge erkännande (ibid.).

I en mångkulturalistisk kontext utgör ofta den kulturella identiteten den identitet eller identifikation som blir överskuggande för andra identifikationer. Ens förståelse av vem man är utgår därmed från kriterier om ens kulturella särart som ses som enhetlig dvs. något slags kollektivistiskt autentiskt jag som blir mer definierande för en själv än andra mer ytliga identifikationer som t.ex. ens yrke (Hall, 1999 s. 232). Det är oftast med basis i denna identifikation som politiska åberopanden om jämlikhet rättfärdigas och legitimeras. Kulturella grupper söker således erkännande med bas i deras kulturella tillhörighet. En sådan syn på identitet innebär dock att den kulturella identiteten behandlas som något stabilt, tydligt och oföränderligt. Kulturell identitet ses därmed som en essens en syn som kan få kontraproduktiva effekter då erkännande för sin identitet som t.ex. svart också kan leda till en fixering av denna identitet (Eriksson et al, 1999 s. 41).

5.1.1 Identitet som bas för exkludering

Eftersom identiteter konstrueras genom en tvåvägsprocess tvingas således minoriteter i sitt identitetsskapande ta hänsyn till hur de föreskrivs av majoriteten (Calhoun, 1994 s. 20). Konstruktionen av identitet medför således alltid ett exkluderande element, m.a.o. kan inte identiteten inte ses som enbart konstruerad utifrån en individs fria vilja. Enligt Hylland Eriksen kan en grupp gemenskap förstås utifrån en anekdot som bygger på en idé om ett omvänt kylskåp (Eriksen, 2004 s. 9ff). En grupp gemenskap, menar Hylland Eriksen, fungerar värmande inåt men samtidigt sprider den kyla utåt då gränserna för gruppen utåt alltid innebär ett exkluderande. När olika identiteter blir oförenliga skapas således ett system av ömsesidigt uteslutande identitetskategorier (Eriksen, 1996 s. 67). En invandraridentitet har t.ex. alltmer kommit att fungera som en uteslutande kategori från vara "svensk", m.a.o. kan man inte vara både "svensk" och invandrare utan i så fall möjligtvis invandrar-svensk, nysvensk eller utlandsfödd svensk, benämningarna är flera. Identifikation pågår därmed dels relationellt dvs. i

kontrast till den andre dels, situationellt dvs. att vår kollektiva tillhörighetskänsla kan förändras från situation till situation (ibid., s 53). Vilken kollektiv gemenskap som är relevant beror därmed i stor utsträckning på den specifika konkreta situationen. Skillnader mellan människor behöver dock inte innebära att en tydlig gräns etableras. Det är endast när skillnaderna ses som relevanta och betydelsefulla av någon grupp som gränser och ömsesidigt exkluderande äger rum (Cohen, 1994 s. 199). Det faktum att den etniska och den kulturella identiteten i vår tid har uppnått en sådan dominerande position i vår del av världen är bara en av möjliga identifikationsmöjligheter. M.a.o. finns det inget givet i att just den identifikationen blivit mer central för en persons förståelse av sig själva än andra identifikationer såsom t.ex. ens klasstillhörighet (Eriksen, 1996 s. 53).

Den etniska och kulturella identitetens överskuggande av andra möjliga identifikationer diskuteras bl.a. av Gilroy som menar att asylsökande och flyktingars kulturella och etniska identiteter ofta få fungera som motpol i briterernas förståelse av sig själva (Gilroy, 2005 s. 434). Nervärderingar av "de andras" kultur blir därmed en central del i kunskapsproduktionen av, i hans exempel, den brittiska nationella identiteten. Eftersom Britererna konstruerar sin identitet i motsats till flyktingarnas upprättas en gräns som även flyktingarna måste konstruera sig själva utifrån. M.a.o. krävs en gräns för att ett "vi" ska kunna existera. För individer som lever i ett litet och kulturellt homogent samhälle är det relativt lätt att besluta vem som kommer utifrån, även om gränserna i ett sådant samhälle också ständigt är under rekonstruktion. Men även i ett större mer diversifierat mångkulturalistiskt samhälle upprättas tydliga och klara gränser för vilka som tillhör "oss" och vilka som tillhör "dem". Detta menar Eriksen beror på att det är först när vår upplevda gemensamma identitet utsätts för ett "hot" som den blir av betydelse och då fungerar gränserna som en trygghet för fortlevandet av denna identifikation (Eriksen, 2004 s. 54). Skapandet av "vi" och "dem" bygger således alltid på ett exkluderande. Identitetsskapandeprocessen innebär därmed ofrånkomligen även en exkluderingsprocess.

5.1.2 Särskiljning och homogenisering

Exkluderingsprocessen fungerar därmed antingen som förstärkande av den egna identiteten eller som ett svar på någon annans vilja att särskilja sin egen grupp från andra. Denna problematik diskuteras t.ex. av Mohammad som visar på hur pakistanska invandrare i Storbritannien upplevde ett förstärkande av sin gemensamma identitet byggd på den gemensamma upplevelsen av att leva i en fientlig miljö där de ständigt utmålades som etniskt annorlunda från britererna (Mohammad, 1999 s. 222). Skapandet av entydigt separerade grupper, som i fallet med de pakistanska invandrarna i Storbritannien, diskuteras bl.a. av Kinnvall där hon menar att individer har lättare för att tänka kring sig själva som en del i en social grupp under förhållanden där gruppmedlemmar söker maximera likheterna inom gruppen samtidigt som skillnaderna mot andra grupper klarläggs och görs entydiga (Kinnvall, 2004 s. 750).

Särskiljande mellan grupper menar Schwars i stor utsträckning är anpassat efter samhällets behov. En intern identifikation kan därmed i flera fall helt enkelt ses som en upprepning av en extern identifikation. T.ex. om en individ identifieras som en tjuv blir också individens förståelse av sig själv att han eller hon är en tjuv. Samma förståelse menar författaren är giltigt för grupper eller nationer (Schwars, 1971 s. 109f). Vidare menar han att olika identifikationer ofta överförs och accepteras av nya generationer vilket kan få resultatet av att ens möjligheter till identifikation begränsas. På så sätt är kontrollen över själva identitetsformerandet ett av samhällets mest effektiva sätt att utöva influens över individer. Denna typ av kontroll fungerar därmed även föreskrivande för vad grupper och individer upplever att de kan och ska eller inte kan och ska vara (ibid.). Genom historien menar därmed Schwars att en av förtryckarnas och mest effektiva medel har varit att försöka få de förtryckta att identifiera sig själva som mindre värda. Om detta lyckas har således förtryckarna skaffat sig en garanti för bibehållandet av deras innehavda maktposition (ibid., s 110).

Denna internalisering av en föreskriven identitet är även ett centralt tema i Nandys diskussion kring kolonialismen där han menar att det är möjligt att tala om en andra kolonialisering i vilken invandrare eller andra minoriteter internaliserar koloniatörernas tillskrivna förståelse av dem vilket leder till en identitet som karaktäriseras av ambivalens (Eriksson et al, 1999 s. 33). På så sätt blir makt och maktreproduktion centrala teman i förståelsen av de möjligheter invandrare och andra minoriteter har i sitt identitetsskapande. Genom ett maktutövande begränsas således invandrades och minoriteters möjligheter att till fri identifikation då de ständigt måste ta i beaktning hur de föreskrivs av majoriteten. Förhållandet mellan majoritet och minoritet i denna diskussion behöver nödvändigtvis inte hänvisa till en storleksordning. En grupp kan också benämnas som en minoritet p.g.a. deras underordnade maktposition i ett samhälle. På så sätt blir det t.ex. även möjligt att betrakta kvinnor och svarta som minoriteter även om de i antal är lika med majoriteten i vissa samhällen (Yuval-Davies, 1997 s. 39, Schermerhorn, 1996 s. 17f).

De gränser som i processen av särskiljning görs tydliga och klara utgår sällan från kategorier som aldrig har funnits, istället är det som snarare sker att måttstocken krymps genom att man gör identitet till ett ting, något entydigt och absolut, där varje enskild individ bara erbjuds ett alternativ. På så sätt konstrueras gemenskaper som ofta är större än de ursprungliga. De nya gemenskaper som skapas få således skäl att beakta sig som en grupp genom andras definition av deras gemenskap (Eriksen, 2004 s. 71). I Sverige betraktas de människor som migrerat hit i allt större utsträckning som en grupp. I diskussioner kring invandring talas det om invandrare som en homogen grupp, vilket leder till att skillnader inom den grupp vi benämner invandrare osynliggörs. Mot bakgrund av tidigare diskussioner tvingas därmed invandrare i sitt identitetsskapande att genom sin gemensamma erfarenhet av att bli betraktade som invandrare och de föreställningar som följer med detta begrepp i det svenska samhället ta detta i beaktning i skapandet av sin självbild.

5.2 Identiteten och ”de andra”

Den tillskrivna invandraridentitet som många människor tvingas att ta i beaktande när de ska fungera i det svenska samhället kan inte betraktas som en neutral identitet. Liksom svarta och andra stigmatiserade grupper inte har valt denna identitet och de fördomar som den medför lika lite väljer invandrare i Sverige sin invandraridentitet. Den bör snarare ses som ett stigma, en stämpel som ges dessa individer av det omgivande samhället (Eriksen, 2004 s. 55). När vi talar om möjligheter till identitetsskapande kan svaret aldrig bli att vi fritt skapar vår identitet utifrån en mängd av möjligheter, istället har vi endast möjlighet att välja fritt inom den möjlighetshorisont som vi ser (ibid., s. 134). På så sätt måste identifikation förstås utifrån såväl kontext som de maktrelationer som är konstituerande för individens eller gruppens möjligheter.

5.2.1 Identitetspolarisering

Bo Peterson tar i sin bok ”Stories about strangers” upp olika empiriska exempel på hur fördomar kan leda till rasism som får verkliga och allvarliga konsekvenser för de grupper som utsätts. Ett av de mer extrema exemplen utgörs av en händelse i den småländska staden Markaryd. Under året 2002 kunde man konstatera en ökning av snatteribrott och villainbrott i staden. Denna ökning sammankopplades snabbt med mottagandet av ett antal hundra asylsökande som mottagits. Sambandet mellan mottagandet av asylsökande och ökningen i brott förstärktes i stor utsträckning av ett antal artiklar tryckta i den lokala tidningen *Småläningen* som t.ex. berättade om hur en svensk taxichaufför blivit rånad av en man som talade svenska med brytning (Peterson, 2006 s. 61). Då ökningen av brott sammankopplades med ökningen av invandrare i kommunen skapades således en förståelse av invandrare som brottslingar. Vidare konstruerades de asylsökande utifrån en förståelse av invandrare som gäster vilket ledde till politiska uttalanden som att individer som kommer till Sverige och begår brott borde utvisas omedelbart (ibid., s. 59). När det senare dock framkom att brottsligheten gått ner efter det att polisen gripit en grupp om sex ”etniskt svenska” individer med anklagelsen att de hade begått villainbrott i Markaryd tycktes inte förändra människors föreställning om asylsökande och invandrare som kriminella (ibid., s. 61).

Mot bakgrund av detta exempel blir det tydligt hur den svenska identiteten polariseras gentemot de asylsökandes. Anklagelser om brott och föreställningen om vilka som begår brott tillskrivs invandrare inte svenskar. Brottsligt beteende konstrueras därmed som något inneboende i de invandrade individernas beteende och kultur. Peterson menar att de två kategorierna alltid presenteras som att de måste existera uteslutande av varandra, m.a.o. de två kategorierna kan aldrig överlappas utan antingen är man ”svensk” eller är man invandrare (ibid., s. 60). Detta kan således anses skapa en utestängningsmekanism som förhindrar

invandrare som kommit till Sverige från att någonsin fullt ut bli betraktade som svenskar. Det är också intressant att utifrån Petersons studie av fallet Markaryd diskutera hur tillskrivandet av egenskaper ständigt sker på basis av en hierarkisk förståelse där de goda egenskaperna tillskrivs "svenskar", dvs. att vara laglydig och inte begå brott, och där de sämre egenskaperna tillskrivs invandrare.

I anknytning till föreställningen om invandrare som kriminella diskuterar en artikel i Kvällsposten en rapport gjord av BRÅ (Brottsförebyggande rådet) som behandlar en undersökning i vilken invandrades kriminalitet jämförs med "etniskt svenskas". I materialet framkommer att vissa invandrargrupper är mer benägna att begå brott än andra (i denna undersökning Latinamerikaner och Nordafrikaner) vilket ledde fram till en slutsats om hur detta kan anses bero på att de har ett sociokulturellt arv vilket gör de mer benägna att begå brott p.g.a. bristande normer och värderingar då dessa anser göra oss "motståndskraftiga mot frestelserna att göra onda gärningar" (Olsson, 2005). Det makabra med artikeln ligger inte endast i det faktum att det dras slutsatser om människors kriminalitet baserat på etnicitet utan även i valet av de principer som utgör grunden för själva undersökningen. Den bakomliggande anledningen till att en undersökning av detta slag överhuvudtaget ses som relevant måste utgå från en förförståelse om kulturella skillnader och att dessa skillnader går att koppla till olika typ av beteende som kriminellt och icke-kriminellt beteende. Denna diskussion återkopplar således till tidigare diskussioner om kulturrasism och föreställningar om "de andra". Den syn på kultur som genereras bygger därmed på en förståelse av kulturer som enhetliga och möjliga att skilja, en syn som genomsyrande för förståelsen och skapandet av "den andre".

I BRÅs rapport görs dock en differentiering mellan olika typer av invandrargrupper, dvs. man pekar på vilka etniska och kulturella grupper som begår brotten. Detta utpekande ligger också inom ramen för den föreställningen om invandraren som kan sägas finnas i det svenska samhället, nämligen att invandraren är en person från ett land utanför EU och som betraktas ha en kultur som anses avvika från den västerländska och svenska (i BRÅs undersökning Latinamerikaner och Nordafrikaner).

I de flesta mediala diskussioner kring invandrare görs dock inget förtydligande om vilka individer man egentligen syftar på. I artikeln Mångfald-igen diskuteras t.ex. hur invandrare inte lyssnar på Sveriges Radio och att detta anses vara ett problem och man därför nu gjort satsningar på att öka antalet invandrade lyssnare (Polite, 2005). Samma odifferentierade bild av invandrare förekommer t.ex. i en artikel i Expressen där man talar om arbetslösheten bland invandrare och hur detta inte är invandrarnas fel (Nilson, 2005). Termen invandrare får därmed funktionen av att vara homogeniserande där alla som betraktas som invandrare betraktas som lika. I realiteten har förmodligen inte en latinamerikaner mer gemensamt med en nordafrikaner än en "etniskt svensk" så deras samhörighet bygger på en svensk konstruktion i vilken invandrare klumpas samman och benämns just invandrare.

5.2.2 Identitetstillskrivning

Den homogeniserande bild av invandrare i Sverige får även konsekvenser för hur invandrarna, oavsett vart de ursprungligen kommer ifrån, ser sig själva och sina identitetsskapandemöjligheter. I en intervju med Zanyar Adami, kolumnist i Metro och upphovsman till tidningen Gringo, talar han om sig själv vid flertalet tillfällen som en blatte. Han väljer även att använda denna term då han syftar på andra människor som invandrat eller har invandrarbakgrund och som bor i förorten (Carlblom, 2006). Denna term blir således ett tecken på invandrades gemensamma förståelse av sig själv som annorlunda från den "etniska svensken" som ett resultat av att de ständigt i det svenska samhället blir betraktade som annorlunda. Denna förståelse kan således ses som ett resultat av identitetsformerandets relationella process i vilken majoriteten resolverat förståelsen av vad det är att vara "svensk" och den exkludering som detta innebär. Tillskrivelsen blatte, som ursprungligen användes som en negativ beskrivelse på invandrare, kan därmed ha ansetts internaliserats av dem som benämndes blattar med syfte att förändra termens ursprungliga negativa klang. Tillskrivelser av en identitet som t.ex. en blatteidentitet, oavsett dess egentliga syfte, innebär dock en begränsning i ens identitetsskapandemöjligheter. Genom denna tillskrivelse tvingas således invandrare att förhålla sig till denna förståelse av vilka de är. Sådana typer av förståelser blir således begränsande då de statuerar gränserna för vilka identifikationer som är möjliga. Gränserna kan vidare anses utgå från den diskurs i vilken invandrare ständigt konstrueras som den "etniska svensken" motbild. Övertagandet av majoritetens föreställningar kan även leda till en ännu starkare polarisering mellan grupperna då utifall den externa definitionen kan leda till en förståelse av sin grupp som en motsats (Eriksson, 2004 s. 144).

Idén om att individer fritt kan välja sin identitet är mot bakgrund av uppsatsens diskussioner snarast en utopi. Istället är tanken som regel bunden av de dominerande diskurserna och vad de konstituerar för möjligheter för olika individer (ibid.). Invandrare som kommer till Sverige tvingas att ta hänsyn till hur de föreskrivs och ses av det nationella kollektivet i sina försök att skapa sig en identitet i det svenska samhället. Denna identitet blir således ofrånkomligt karaktäriserad av marginalisering och utanförskap då den "etniskt svenska" identiteten ständigt skapas utifrån förståelsen av "de andra" som annorlunda. Oavsett huruvida invandrare erbjuds rätten till att vara lika eller rätten till att vara olika får det utfallet av att verka undertryckande så länge det finns en obalans i maktinnehavet (ibid., s. 150). Invandrades möjlighet till ett identitetsskapande som inte karaktäriseras av förtryck måste därmed utgå från en annan maktsituation och från ett erkännande och en respekt, då självrespekt aldrig kan existera oberoende av andras respekt (ibid., s. 66).

6 Avslutande diskussion

Den centrala teoretiska utgångspunkten i denna uppsats ligger i en förståelse av att identiteter är konstruerade och att dessa konstruktioner sker relationellt mellan subjekt, dvs. att identitet endast kan skapas i utbyte med andra. Denna identitetsskapande process måste vidare förstås mot bakgrund av, dels den maktordning som är rådande i samhället och vad den föreskriver, dels den samhälleliga kontexten som i dagens Sverige kan beskrivas som mångkulturalistisk.

Den makt som är central i identitetsskapandeprocessen kan vidare beskrivas som diskursiv. Den diskursiva makten bygger på en förståelse av makt som immanent i alla sociala relationer varför också identitetsskapande kan ses som en diskursiv praktik i vilken ens identitet avgörs. De som har makten att definiera innehållet i en specifik diskurs som t.ex. vad det innebär att vara "etniskt svensk" eller invandrare, får därmed även möjlighet att sätta gränserna för vilka identifikationer som individer upplever som möjliga eller icke-möjliga. Den diskursiva makten blir därmed även av betydelse för reproduktionen av vissa föreställningar kring olika grupper. Minoriteters underordning bibehålls således genom denna typ av maktutövande i vilken homogena och odifferentierade föreställningar av grupper ständigt reproduceras.

De föreställningar som reproduceras i samhället utgår alltid från en hierarkisk förståelse av grupper och därmed även individer. Dessa föreställningar kan till stor del diskuteras utifrån den postkoloniala teorin i vilken eurocentrismen och den västerländska kunskapsproduktionen kritiseras. Det den postkoloniala teorin ifrågasätter är således förståelsen av västerländska normer som neutrala och universella. De föreställningar av "de andra" som fortfarande finns kvar i dagens samhälle kan därmed anses utgå från den kunskapsproduktion som ägde rum under kolonialismen i vilken väst betonades som överlägset andra kulturer. Väst sammankopplades med civilisation och intellekt medan "de andra" konstruerades utifrån förståelser som byggde på deras närhet till naturen, avsaknad av normer och överdrivna sexualitet. I dagens diskurs har invandrare och framförallt muslimer kommit att bli betraktade som "de andra". Den islamistiska kulturen utmålas ofta som bakåtsträvande och primitiv i jämförelse med den västerländska.

Mot bakgrund av dessa föreställningar blir det således svårt att föreställa sig hur ett mångkulturalistiskt samhälle som föreskriver jämlikhet mellan olika kulturella grupper skulle kunna existera. Istället har mångkulturalism som policy kommit att bli betraktad som problematisk i konjunktion med andra sociala maktstrukturer p.g.a. att maktstrukturerna förhindrar grupper att delta på lika villkor inom de olika samhällsfärerna. Mångkulturalismens försök till att ge olika kulturella grupper erkännande har snarare bidragit till en förståelse av kulturella grupper som homogena och oföränderliga. Denna omständighet kan därmed

snarare anses ha fått negativa konsekvenser för individers möjligheter till självdefinierande då den kulturella identiteten blir överskuggande andra möjliga identiteter.

Då individers förståelse av sig själva inte kan bli meningsfulla utan en samhällelig kontext blir vår förståelse av vår identitet ofrånkomligen beroende av den sociala kunskapens inverkan på hur vi förstår oss själva. Det nya samhället och den kunskapsproduktion som under kolonialismen bidrog till en förståelse av väst som östs motsats blir således präglade för hur invandrare betraktas i det svenska samhället. Eftersom identitet skapas relationellt blir dessa betraktelser även av central betydelse för hur invandrarna själva betraktar sig och sin identitet i förhållande till majoritetens.

Den identitet som erbjuds invandrare kan därmed anses karaktäriserad av, dels exkludering, dels homogenisering. Exkluderingen sker p.g.a. att den svenska identiteten polariseras gentemot invandraridentiteten vilket skapat kategorier som anses oförenliga dvs. man kan inte både vara "svensk" och invandrare. Homogeniseringen sker som ett resultat av betraktelsen att alla invandrare är likadana dvs. det finns ingen särskiljning mellan olika grupper eller inom gruppen. På så sätt krymps invandrares möjligheter till identifikation och de identifikationer som blir tillgängliga utgår ofta från stereotypa föreställningar kring invandrare som t.ex. kriminella och lata.

Som exempel på existensen av sådana föreställningar i det svenska samhället visar t.ex. Peterson hur, när det sker en ökning av brott, invandrare utmålas som de skyldiga. Sådana föreställningar kan även legitimera undersökningar som mot bakgrund av olika etniciteter undersöker brottligt beteende som om det verkligen skulle finnas en korrespondens. Hur dessa föreställningar även får fäste kan exemplifieras genom hur de som betraktar sig själva som invandrare även tillskriver sig termer med bas i denna förståelse såsom blatte.

Denna uppsats argument kan således sammanfattas i ett försök att blottlägga hur invandrare i det mångkulturella svenska samhället är begränsade i sitt identitetsskapande p.g.a. de maktstrukturer och föreställningar som ständigt utmålar dem som annorlunda och avvikande. Detta skapar således en ojämlik situation där invandrares möjligheter till identifikation krymps och inskränks. För att invandrare ska kunna anses fungera i det svenska samhället på lika villkor krävs således mer än olika integrationsprojekt, det krävs ett deltagande och ett erkännande som möjliggör invandrares rätt till självdefinition.

7 Referenser

- Alvesson, A, Stanley, D, 2000. Kritiskt samhällsvetenskaplig metod. Lund: Studentlitteratur
- Bergström, Göran – Boréus, Kristina (red.), 2005. Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Caglar, A.S, 1997. "Hyphenated Identities and the Limits of Culture" i The Politics of Multiculturalism in the New Europe. New York: Zed Books
- Calhoun, C. (ed.), 1994. Social Theory and the Politics of Identity. Cambridge: Blackwell Publishers
- Castles, S, Miller, J.M, 2003. The Age of Migration. Wales: Palgrave Macmillian
- Carlbom, M. 2006. "Blatte och svensk på samma gång". Dagens Nyheter
- Cohen, R. 1994. Frontiers of Identity- The British and the Others. London: Longman.
- Cottle, S. (ed) 2000. Ethnic minorities and the media. Philadelphia: Open University Press
- Eriksson, C. - Eriksson Baaz, M. - Thörn, H. (red.), 2002. Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället. Nora: Nya Doxa.
- Eriksson, H, T. 1996. Historia, Myt, Identitet. Falkenberg: Bonnier Alba.
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wägnerud, Lena 2003. Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. Andra upplagan. Stockholm: Elanders Gotab.
- Fazlhashemi, Mohammad, 2001. "Svenskarna moderniserar de äkta mattornas land" i *Sverige och de Andra Postkoloniala perspektiv*. Falun: Natur och Kultur
- Gilroy, P. 2005. "Multiculture double consciousness and the 'war on terror'" i Patterns of Prejudice, Vol 39 pp. 432-443
- Hall, S. 1999. "Kulturell identitet och diaspora" i Eriksson, C. - Eriksson Baaz, M. - Thörn, H. (red.), 2002. Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället. Nora: Nya Doxa.
- Hall, Stuart, 2002. *Representation: Cultural representation and signifying practices*. London. SAGE Publications.
- Hall, S, du Gay, P. (ed) 2000. Questions of Cultural Identity. London: Sage.
- Howarth, David, 2000. Discourse. Buckingham: Open University Press.
- Hylland Eriksen, T, 2004. Rötter och Fötter- Identitet I en föränderlig tid. Riga: NyaDoxa
- Kinnval, C. 2004. "Globalization and Religious Nationalism: Self, Identity, and the Search for Ontological Security" i Political Psychology, Vol 25, No. 5 pp. 741-760.

- Kymlicka, Will, 1999. "Liberal Complacencies" i *Is Multiculturalism bad for women?*. Princeton: University Press
- Mc Eachrane, M, Faye Louis (ed). 2001. *Sverige och de Andra. Postkoloniala perspektiv*. Falun: Natur och Kultur
- Mohammad, R. 1999. "Marginalisation, Islamism and the production of the 'other's' other" i *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist geography*, vol. 6, no. 3, pp. 221-241
- Modood, T, 1997. *The Politics of Multiculturalism in the New Europe*. New York: Zed Books
- Nilsson, U. 2005. "Vår invandringspolitik är ett stort kostsamt misslyckande". *Expressen*
- Olsson, P.J. 2005. "Brotten och invandrarna". *Kvällsposten*
- Parekh, B, 2000. *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. New York: Palgrave
- Peterson, B, 2006. *Stories about strangers*. United States of America: University Press of America Inc.
- Polite, O. 2005. "Mångfald-igen". *Dagens Nyheter*
- Schermerhorn, Richard, 1996. "Ethnicity and Minority Groups" s.17-18 i Hutchinson, John - Smith, Anthony D. (ed.) *Ethnicity*. Storbritannien: Bookcraft (Bath) Ltd.
- Schwarz, D. (ed) 1971. *Identitet och minoritet- Teori och politik I dagens Sverige*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Tesfahuney, M. 2001. "Globaliserad apartheid- Fästning Europa, migration och synen på de Andra" i *Sverige och de Andra. Postkoloniala perspektiv*. Falun: Natur och Kultur
- Van Nieuwkerk, Karin. 2004. "Veils and Wooden Clogs don't go Together" i *Ethnos* Vol. 69 no 1, pp. 229-246
- Verkuyten, M, 2006. "Multicultural recognition and ethnic minority rights: A social identity perspective" i *European review of social psychology* Vol 17 pp. 148-184
- Winther- Jørgensen, Marianne – Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Young, I.M. 2000. *Inclusion and Democracy*. United states: Oxford University Press.
- Yuval-Davies, Nira, 1997. *Gender and Nation*. London: Sage Publications